

УДК: 378.147

Н. В. Задорожна

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЕКОНОМІСТІВ

Компетентністний підхід набирає силу в сучасній освіті і є віддзеркаленням усвідомленої потреби суспільства у підготовці фахівців, що не тільки знають, але й уміють застосувати свої знання. Реалією сьогодення є той фахівець, який уміє вирішувати проблеми та задачі, що виникають у повсякденних професійних та життєвих ситуаціях, використовуючи при цьому набуті знання, життєвий досвід та певні моральні цінності.

Необхідність розгляду проблем освіти з точки зору компетентнісного підходу викликана загальноєвропейською й світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизацією європейської освіти на засадах Болонської угоди. Істотним, як зазначає І. Зимня, є й той факт, що універсалізація перетворень у галузі освіти, забезпечення студентської й викладацької мобільності, міжнародне визнання ступенів, уведення освітніх кредитів, – все це передбачає також певну термінологічну уніфікацію. Це стосується й поняття компетентності (Зимня І. А., 2004, с. 42). Крім того, необхідність введення поняття компетентності й компетентнісного підходу в освіті визначається зміною освітньої парадигми.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні необхідності формування професійної компетентності і, зокрема, комунікативної компетентності, як складової професійної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Компетентнісно орієнтована професійна освіта – це об'єктивне явище, викликане до життя соціально-економічними, освітніми та педагогічними передумовами. Перш за все це реакція професійної освіти на соціально-економічні умови, що змінилися, на процеси, що з'явилися разом з ринковою економікою. Як зазначає Л. Шевченко, ринок пред'являє до сучасного фахівця цілу низку нових вимог, які недостатньо враховані або зовсім не

враховані в програмах підготовки фахівців. Ці нові вимоги, як виявляється, не пов'язані жорстко з тією або іншою дисципліною, вони носять надпредметний характер, відрізняються універсальністю. Компетентністний підхід сприймається сьогодні як концептуальна основа сучасної освіти (Шевченко Л. Н., 2011, с. 247).

Поняття компетентності прийшло до нас із зарубіжних країн, де цей напрям розвивається як у теорії, так і на практиці. Як зазначає Л. Чернишова, вивчення зарубіжного досвіду доцільно починати з США, так як вважається, що саме там зародився компетентністний підхід. Важливий внесок в теорію компетентності в середині ХХ ст. вніс Р.Уайт. У 1959 році для того, щоб описати індивідуальні особливості людини, їм був запропонований термін «компетенція», як «ефективна взаємодія (людини) з навколишнім середовищем» (Чернышова Л.И., 2010). Теоретичне обґрунтування феномена компетенції вчені пов'язують з ім'ям відомого американського лінгвіста Н.Хомського, який в 60-і роки ХХ століття сформулював поняття «компетенція» і «компетентність» стосовно теорії мови.

Основними поняттями, якими оперують науковці різних галузей науки є «компетенція», «компетентність», «компетентний», «професійна компетентність», «компетентність майбутнього фахівця».

На думку А. Хуторського, компетенція – це готовність використовувати засвоєні знання, уміння і навички, а також способи діяльності в житті для вирішення практичних і теоретичних завдань, а поняття компетентність він розглядає як володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до цієї компетенції й предмету діяльності (Хуторской А.В., 2003.).

Згідно трактування В. Ягупова та В. Свистун, компетентність – це підготовленість до здійснення певної профе-

сійної діяльності та наявність професійно-важливих якостей фахівця, які сприяють цій діяльності (Ягупов В.В., Свистун В.І., 2007). Відповідно до думки багатьох українських науковців (Г. Данилова, О. Ситник, О. Локшина, О. Пометун, Т. Смагіна та ін.), компетентність включає не лише професійні знання, навички та досвід, але й здатність ефективно використовувати їх у професійно-практичній діяльності (Смагіна Т. М., 2010).

Згідно з Концепцією розвитку економічної освіти в Україні метою професійної освіти економічного спрямування є підготовка компетентного фахівця, конкурентоздатного на ринку праці, формування особистості, здатної до інтелектуальної та соціальної ініціативи, продуктивної комунікації, прийняття творчих нестандартних рішень, до соціальної і професійної мобільності, відповідальної за самовизначення, саморозвиток та самореалізацію у професії та у житті в цілому [8].

Проблемам формування професійної компетентності майбутніх економістів присвячені наукові роботи М. Вачевського, Н. Болюбаш (теоретико-методичні засади формування професійної компетентності), Т. Поясок, В. Беспалов, В. Кленіна (інформаційної компетентності), Л. Дибкової (індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності економістів), Н. Уйсімбаєва (формування професійної компетентності економіста у процесі наукової роботи), О. Птахіна, (застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки фахівців економічного профілю) та ін.

Н. Болюбаш виділяє такі ключові професійні компетентності майбутнього економіста: особистісно-індивідуальна, предметно-практична, інформаційна, управлінська, пізнавальна та комунікативна компетентність.

Комунікативна компетентність – система знань та умінь взаємодії з оточуючими людьми, розвиненість умінь професійного спілкування та роботи в групі (Болюбаш Н.М., 2009).

У межах нашої роботи становлять значний інтерес праці, в яких відображаються різні підходи до формування

комунікативної складової професійної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. Комунікативна компетентність пов'язана з процесами соціальної взаємодії та співробітництва, умінням працювати у групах, брати соціальні й етичні зобов'язання. Набір комунікативних навичок включає: здатність до критичного сприйняття себе в процесі міжособистісного спілкування; здатність працювати в команді; здатність сприймати міжкультурні розходження; прихильність до етичних цінностей.

Роботодавці зацікавлені у фахівцях, яким властиві емоційна стійкість, здатність вибирати оптимальний стиль спілкування у різних ситуаціях, аргументовано доводити свою точку зору, керувати своєю поведінкою. Особливе значення наявності сформованої комунікативної компетентності має для економістів, професійна діяльність яких припускає побудову зовнішніх і внутрішніх комунікацій.

Останнім часом проблеми комунікативної компетентності виходять за рамки тільки філологічних дисциплін і набувають міждисциплінарного характеру. Комунікативну компетентність можна розглядати як складне утворення, в структуру якого входять:

1) когнітивний компонент - знання вербальних і невербальних засобів спілкування, знання особливостей, структури, функцій професійного спілкування;

2) мотиваційно-ціннісний компонент - це готовність до реалізації комунікативної компетенції в професійному спілкуванні;

3) вольовий компонент - що забезпечує уміння впливати на слухачів, керувати їх увагою;

4) емоційний компонент – вміння керувати своїми емоціями в процесі спілкування;

5) поведінковий компонент - вміння реалізовувати комунікативні компетенції безпосередньо в умовах професійного і ділового спілкування.

Складовими комунікативної компетентності є високий рівень володіння мовними засобами; знання риторичних правил і законів спілкування в різних ділових і професійних ситуаціях. Реалізація комуні-

кативної компетентності економіста тісно пов'язана також з його особистісними якостями (емоційно-вольовими, креативними, перцептивними), з володінням технологією спілкування, знанням психологічних особливостей людини.

Можна виділити дві групи комунікативних здібностей, від яких буде залежати формування комунікативної компетентності: перша пов'язана з умінням використовувати власні комунікативні здібності в процесі спілкування; друга – з володінням технікою спілкування.

Як зазначає сучасна педагогіка комунікативні здібності особистості розкриваються і формуються тільки в активній діяльності. В більшості своїй у вищих навчальних закладах економічного профілю підготовки проводиться робота, яка забезпечує формування вузькоспеціалізованих навиків, та недостатньо забезпечує теоретичну та практичну підготовку, внаслідок чого студенти оволодівають навиками для виконання певних дій в конкретних ситуаціях, але не завжди в змозі знайти вірне рішення в нестандартних ситуаціях. З урахуванням цього постає нагальна потреба розглянути питання розвитку комунікативної компетентності студентів на основі використання комплексу заходів (зміна підходу до викладання дисциплін гуманітарного циклу, введення спецкурсів та тренінгів по формуванню та розвитку комунікативних здібностей, формування комунікативної компетентності, як невід'ємної частини професійної підготовки). Усвідомлення цієї проблеми ставить питання для подальшого дослідження: якою повинна бути педагогічна технологія розвитку комунікативної компетентності студентів економічних спеціальностей?

Отже, проблема сформованості комунікативної компетентності, що є невід'ємною частиною професійної компетентності, є надзвичайно важливою в сучасній вищій освіті і потребує подальшої теоретичної розробки та практичної апробації.

Література

1. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образова-

нии. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42с.

2. Шевченко Л.Н. Компетентностный подход как основа современной образовательной деятельности // Формирование компетенций в практике преподавания общих и специальных дисциплин в учреждениях среднего профессионального образования: сб. ст. по материалам Всерос. науч.-практ. конф., 5 мая 2011 г. / науч. ред. Э.Ф. Зеер. - Екатеринбург-Березовский: Филиал Рос. гос. проф.-пед. ун-та в г. Березовском, 2011. – С. 246-252.

3. Чернышова Л.И. Зарубежный опыт развития компетентностного подхода // Креативная экономика. – 2010. – № 1. – с. 61-68. – Режим доступа: <http://lib.nertz.info/?page=article&ind=561>

4. Супрунова Л.Л. Компетентностный подход к подготовке выпускника вуза: преимущества и перспективы реализации. Режим доступа: http://www.pglu.ru/lib/publications/University_Reading/2008/I/uch_2008_I_00006.pdf.

5. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58 –64.

6. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти / В. В. Ягупов, В. І. Свистун // Наукові записи НАУКМА. Серія “Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота”. – 2007. – Т. 71. – С. 3 – 8.

7. Смагіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності учнів як наукова проблема / Т. М. Смагіна // Вісник Житомирського державного університету. Вип. 50. Педагогічні науки. – 2010. – С. 138 – 142.

8. Болюбаш Н.М. Теоретичні засади формування компетентності майбутніх економістів / Н. М. Болюбаш // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Вип. 99. Т. 112. Педагогіка. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2009. – С. 88-95.

Н. В. Задорожна
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ
ПІДГОТОВЦІ ЕКОНОМІСТІВ

У статті зроблено спробу показати необхідність запровадження компетентнісного підходу на сучасному етапі підготовки фахівців економічного профілю. Розглянуто актуальні питання професійної компетентності, основні ключові професійні компетентності майбутнього фахівця в галузі економіки та підприємництва, проаналізовано сучасні підходи до вивчення означеного феномену. Проаналізовано необхідність формування комунікативної компетентності як способу підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців-економістів на ринку праці. Основну увагу приділено визначенню і тлумаченню суті понять «компетентність», «комунікативна компетентність».

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентнісний підхід, ключові компетентності, комунікативна компетентність.

Н. В. Задорожная
ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВ-
НОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В ПРОФЕСИ-
ОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ ЭКОНОМИСТОВ

В статье сделана попытка показать необходимость внедрения компетентностного подхода в современный образовательный процесс. Рассмотрены основные ключевые профессиональные компетентности будущего специалиста в области экономики и предпринимательства. Проанализирована необходимость формирования коммуникативной компетентности как способа повышения конкурентоспособности будущих экономистов на рынке труда. Основное внимание уделено определению и толкованию сути понятий «компетентность», «коммуникативная компетентность».

Ключевые слова: компетенция, компетентность, компетентностный подход, ключевые компетентности, коммуникативная компетентность.

N. Zadorozhna
FORMATION OF COMMUNICATIVE
COMPETENCE IN THE TRAINING OF
FUTURE ECONOMISTS

The article attempts to show the necessity of introducing communicative approach in conditions of future economists training that was caused by Europe's and the world trend of

integration and globalization of the world economy; standardization of European education on the principles of the Bologna agreement. That is why the issue of communicative approach in higher education is seen today as the conceptual basis of modern education.

The purpose of the article is theoretical justification for the formation of professional competence and in particular communicative competence as a component of professional competence of future specialists of economics. We consider issues of professional competence, the main key professional competence of future specialists in the field of Economics and Business, analyze current approaches to the study of definite phenomenon. In the given article it is also analyzed the necessity of communicative competence as a way of increasing the competitiveness of future professional economists in the labor market. The main attention is given to the interpretation and effect the terms "competence", "communicative competence".

Keywords: competence, competence-based approach, the key competences, communicative competence.

Рецензенти:

к. пед. н., доцент, Шишко А. В.

к. пед. н., доцент, Шкляєва Г. О.

Стаття надійшла до редакції 05.06.13